

היבטים לשוניים בפרשת תזריע עו

דקדוקי קריאה בפרשת תזריע, במפטיר החודש, בהפטרות החודש, ובראשון של מצרע

יב ב וַיִּלְדָּה: אי הקפדה על השווא הנע בלמ"ד משבשת את המשמעות. וַטְמָאָה: המ"ם בשוא נע, והאל"ף צריכה להישמע. לא לקרוא וַטְמָה. וכן בפסוק ה

יב ד בְּדָמִי טְהֵרָה: אין מפיק בה"א. יִמִּי טְהֵרָה: הה"א מופקת¹

יב ה עַל-דָּמִי טְהֵרָה: אין מפיק בה"א

יב ו וּבִמְלֶאֶת: הלמ"ד בחולם והאל"ף אינה מונעת. יִמִּי טְהֵרָה: הה"א מופקת

יג ד וּשְׁעָרָה: אין מפיק בה"א

יג ה לֹא-פֶשֶׁה: ש"ן שמאלית

יג ו כָּהֵה: הה"א בקמץ

יג ח וַטְמָאָה: המ"ם בשוא נע, והאל"ף צריכה להשמע. לא לקרוא וַטְמו. וכן בהמשך

יג יא בַּשָּׂאֵת: הש"ן בשוא נח ללא דגש; אין לבלוע את האל"ף שלאחריה: לא בַּשֵּׁת

יג טז וְנִהְפָּד: הה"א בשווא נח והפ"א בדגש קל וכן הדבר גם בהמשך

יג יח כִּי-יְהִיָּה בּוֹ-בְעֵרָו: יש להקפיד על צירוף נכון של התיבות זו לזו, שתי התיבות הראשונות במרכא והשתיים הנותרות בטיפחא

יג יט אוּ בַּהֶרֶת לְבִנָּה אֲדַמְדָּמָת: טעם טפחא בתיבת בַּהֶרֶת

יג כט בְּרֹאשׁ אוּ בִזְקָן: הב"ת בשווא, בלתי מiodע, יש להיזהר מלקרוא בפתח

יג לב וְלֹא-הָיָה בּוֹ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

יג לז צִמַּח-בּוֹ: געיה בצד", יש לקרוא בהעמדה קלה שם

יג לט בַּהֶרֶת כְּהוֹת לְבִנָּת: טעם טפחא בתיבת בַּהֶרֶת

יג מב נִגַּע לְבָן אֲדַמְדָּם: טעם טפחא בתיבת נִגַּע

יג מה פְּרָמִים... פְּרֹוֹעַ: הפ"א בשתייהן רפויה. יַעֲטָה: הע"ן בשווא נח אך אין להבליעו כי אז יישמע כלשון 'הטייה'. וַטְמָא | טְמָא יִקְרָא: פסק בין התיבות, יש להפסיק מעט בין הראשונה לשנייה

יג מח בַּשָּׂתִי נראה יותר שהשווא נח, אבל יש מקורות לשווא נע² בַּעֲרָב: הב"ת בשווא, לא מiodע, בשונה מההמשך שאז היא בקמץ: בַּעֲרָב

יג מט וְהִרְאָה: הה"א בקמץ קטן, והר"ש בשוא נח. להיזהר מהבלעת האל"ף

יג נא אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה: היר"ד בצירי

מפטיר שבת החודש שמות יב:

¹ כאשר מדובר בדמיה של האישה – ללא מפיק בה"א, כאשר מדובר בימים – הה"א במפיק ולסיכום: ראשונה ושלישית הה"א ללא מפיק, שנייה ורביעית, במפיק.

² בדרך כלל אין כוח לגעיה להניע את השווא באות שאחריה, לכן בשנים הקודמות צויין כאן שווא נח; אבל בגליון עב הובאו דברי קדמונים שהשווא נע, נוסף לזה מסורת בידי התימנים להניע את השווא שבנידון. נשמע בערך כך vi'shathy

יב ג בַּעֲשֹׂר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע. וַיִּקְחוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד

יב ז וַנִּתְּנוּ: מרכא בנו"ן כטעם משנה. הַבְּתִימִים: דגש חזק בת"ו (אחד מן היוצאים מן הכלל), יש להטעים מעט את הבי"ת בגלל המונח על אף האי נוחות שבדבר

יב יא וְכָכָה: הטעם בכ"ף הראשונה מלעיל, כדי למנוע טעות סומנה זרקא בכמה חומשים גם בכ"ף

יב יד תַּחֲגֹהוּ: החי"ת בקמץ חטוף (קטן)

יב טו מִיִּשְׂרָאֵל: היר"ד בחירק ודגש חזק, אין לקרוא מיאשראל

יב טז לֹא-יַעֲשֶׂה ... יֵאָכֵל: היר"ד בצירי וגעיה אחריו המורה על העמדה שלא יישמע 'יעשה' וישנה משמעות

הפטרות החודש, יחזקאל מה טז – מו יט:

מה יז וְהִנֵּסְדָּ נ"ן בצירי ומוטעמת. וּבְחִדְשֵׁים: העמדה קלה בבי"ת להבחין בין מיודע בסגול ללא מיודע בשווא וכן הוא בהמשך מו ג

מה כא חָג: החי"ת בקמץ שְׁבַעֲוֹת: השי"ן בשווא ולא בקמץ

מו ח וּבְבֹא: בי"ת ראשונה בשווא נח על אף הקושי וכן הוא בפס' ט

מו ט נִכְחֹו: הכ"ף בשווא נח על אף הקושי

מו י וּבְצִאֲתָם יֵצְאוּ: בכל הדפוסים וכתבי היד הידועים הגירסא וּבְצִאֲתָם, ובכללם, כתר ארם צובה³

מו יב וּפְתַח לוֹ: טעם נסוג אחור לפ"א

מו יז וְהִיָּתָה לוֹ: טעם נסוג אחור לה"א, עם זאת השוא ביר"ד נע, ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק. וְשָׁבַת: הבי"ת רפה, פועל לשבות בלשון עבר

ראשון של מצורע:

יד ד לַמִּטָּהֶר: המ"ם בחירק חסר והטי"ת דגושה

יד ה וְשָׁחַט אֶת-הַצִּפּוֹר הָאֶחָת: טעם טפחא בתיבה וְשָׁחַט וכן הוא בהמשך בפסוק כא

יד ו עַל הַמִּים הַחַיִּים: טעם טפחא בתיבה עַל

יד ח וְאַחֵר יָבֹא אֶל-הַמִּחְיָה: טעם טפחא בתיבה וְאַחֵר

יד ט יִגְלַח: הלמ"ד בפתח. יִגְלַח: הלמ"ד בצירי חי"ת בפתח גנובה

יד י וְכִבְשָׁה: הכ"ף פתוחה

יד יא וְהָעֵמִיד: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה. הַמִּטָּהֶר: בשווא נח⁴ והכוונה לכהן, לא לאדם הבא להטהר שאז מנוקד בחירק חסר

יד ד וְשָׁעֲרָה לֹא-הָפַךְ לָבֵן הַלֹּא-פָשָׁה הִנֵּנִי בָּעוֹר

³ לפי תורה קדומה צריך להיות 'ובדרכם יצאו' על פי כתבי יד תימניים.

⁴ בשנים הקודמות סומן כאן שווא נח, אבל בהתבוננות בספר 'טעמי המקרא' עמ' 197 נראה שהוא שוא נע. והכלל שתלוי אם בטעם מחבר או מפסיק נאמר במילים ארוכות יותר בעמ' 199 שם. עתה מצאנו שבהללי מנוקד חטף-פתח, ולכן שינינו לנע.

משנה נגעים ג ג עור הבשר מיטמא בשני שבועות ובשלשה סימנין בשער לבן ובמחיה ובפסיון.⁵
נעסוק עתה בשני הסימנים הראשונים. שער לבן הוא סימן טומאה כמפורש בפס' ג וְשֹׁעַר בַּנֶּגַע הַפֶּדָּא לָבָן ... וְרָאָהוּ
הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ: פִּסְיוֹן מְפֹרָשׁ בַּפֶּס' ח וְהָיָה פִּשְׁתָּהּ הַמְסֻפָּחַת בְּעוֹר וְטָמֵא וְהַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא:
משנה נגעים ד א

יש בשער לבן מה שאין בפסיון⁶ ויש בפסיון מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בתחלה ומטמא בכל
מראה לובן ואין בו סימן טהרה יש בפסיון שהפסיון מטמא בכל שהוא ומטמא בכל הנגעים חוץ לנגע מה
שאינו כן בשער לבן:

... ומ"ש הר"ב אבל שער לבן אינו מטמא בפחות משתי שערות דמעות שער שנים. ת"כ הביא הר"ש.
ובפרקין משנה י תנן ובה שיערה אחת.⁷ וכן במשנה ד פ"ט דחולין ובשערה שכנגדו. וכן הוא אומר קלע
[באבן] אל השערה ולא יחטא (שופטים כ, טז) וכן אתה אומר כחוט השערה. ובספר מקנה אברם במסילה ראשונה
לשמות במשעול פעל בציר"י וקמ"ץ. ראיתי שכתב וז"ל ובתיבת שערות נחלקו המדקדקים כי י"א שהוא מן
שער. וי"א שהוא מן שיערה ונמצא זה בשופטים סימן כ'. קולע אל השערה ולא יחטא ונראים דברי
האחרונים. כי כן מתרגמין דשון אבנא בקילעא ומירמן בבינה שיערה ולא משנן.⁸ שיערה חוט שער. אבל
שער יורה רבוי שערות כדכתיב ויחל שער ראשו לצמח (שופטים טז, כב) ומתרגמין ושרי שער רישיה לצמחה ע"כ.
ורבינו בגור אריה פ"י שיש הבדל בין שער שהוא על שער א' ובין שער שהוא על רבים שהמורה על אחד
נקוד כולו בפתיח והמורה על רבים השי"ן בציר"י וכאן נקוד בציר"י לפיכך אמרו שמורה על רבים ומיעוט
רבים שנים ע"כ. ובפ"י החומש להרלב"ג ראיתי שכתב שמפני שהשער מתחדש ממנו רבוי. הנה לא יפול שם
השער בפחות משתי שערות ע"כ. ולמהר"ם ראיתי שכתב ברפ"י דמייתי לת"כ דהתם בשער צהוב קתני שער
מיעוט שער [שתי] שערות. כתב עלה מהר"ם וז"ל ולא ידענא מנא ליה דמיעוט שער שתי שערות. ושם
משום דכתיב בשער לבן ושערה לא הפך לבן ולא מפיק ה"י. ואם איתא דבשער אחד סגי היה לו להיות מפיק
ה"י או לכתוב ושער בלא ה"י. אלא לאשמועין דאינו שער אחד אלא לכל הפחות ב' שערות ומהתם גמרינן
שער צהוב עכ"ל. [ומדתנן במשנה ב פ"ג דנדה המפלת כמין קליפה כמין שיערה נראה כדברי בעל מקנה
אברם]:

ננסה לסכם את דברי התוספות יום טוב. תחילה הוא מביא את פירוש הרב עובדיה ברטנורא 'מיעוט שער שניים'
עם מקוריו. אח"כ הוא מביא שימוש במקרא ובמשנה של שיערה בלשון יחיד. אחר כך מביא את דברי המקנה
אברם שיש מחלוקת אם שערות רבים של שער או של שיערה. מקנה אברם מעדיף את ההבנה ש'שערות' רבים
של שיערה. הוא מביא בהמשך את מהר"ל בפירושו על רש"י שיש צורת יחיד של זכר 'שיער'; בהמשך מביא את
הרלב"ג למה שער הוא לפחות שתיים. הוא מביא את פירוש מהר"ם על המשנה שמסתמך על העדר המפיק להוכיח
שלא מדובר בשערה בודדת אלא ביותר מאחת. בסופו של דבר מעדיף בעל תוספות יום-טוב את דברי 'מקנה
אברם' שיחיד של שערות הוא שיערה.

יג ה והנה הנגע עמד בעינו יעקב עציון בא לידי ביטוי שבת בשבתו תזריע עו
אדם החובב שתיית יין מכונה לא פעם כאדם ש"נתן בכוס עינו" – כלומר כמי ש"שם עין" על כוס
המשקה ומעייניו נתונים לה. ברם, דומה שיש כאן דוגמה נאה להוצאת פסוק מפשטו.
בפרק כג במשלי מגנה הכותב את הלהוטים אחר היין: "למי אוי, למי אבוי, למי מדינים, למי שיח, למי פצעים
חנם, למי חבללות עינים (משלי כג, כט)? למאחרים על היין... אל תרא יין כי יתאדם, כי יתן בכוס (כתיב: בכיס) עינו,
יתחלף במישורים (משלי כג, לא) – אחריתו כנחש ישיך וכצפעני יפרש (משלי כג, לב)".

⁵ חילוף שי"ן-סמ"ך אופייני ללשון המשנה.

⁶ כאן בכמה ספרים הגרסה בשי"ן

⁷ בהרת כחצי גריס ואין בה כלום נולדה בהרת כחצי גריס ובה שיערה אחת הרי זו להסגיר; בהרת כחצי גריס ובה שיערה אחת
נולדה בהרת כחצי גריס ובה שיערה אחת הרי זו להסגיר בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות נולדה בהרת כחצי גריס ובה שיערה
אחת הרי זו להסגיר:

⁸ דשון אבנא בקילעא ומרמן בבנית שיערא ולא משנן [מכניסים אבן בקלע ויורים בחוט השערה ואינם משנים (מחטיאים)]:

הכתוב מזהיר את השתיינים ואומר להם: אל תפנו אל יפי מראהו של היין ואל אדמימותו – שכן לאחר השתייה השפעתו תהא כארס הנחש. המילים "כִּי יִתֵּן בְּכֹס עֵינֹו" מוסבות אפוא על היין, ופירושן – כי ייתן היין בכוס את צבעו, וכלל אינן מתייחסות לאדם השותה. המילה "עין" כאן אין פירושה איבר הראייה, אלא "צבע", וכעין הפסוק האמור בַּמֶּן שאכלו אבותינו במדבר: "וַיַּעֲיֹן בְּעֵין הַבְּדֵלָח (במדבר יא, ז)". אמנם, מי שיגיד שחז"ל הם שהוציאו את הפסוק מפשטו – הדין עמו. במדרש ויקרא רבה דורשים חכמינו את חילופי הקרי והכתיב שבפסוק ויעוקצים את מוכרי היין: "כִּי יִתֵּן בְּכֹס עֵינֹו – 'בכיס' כתיב. הוא נותן עיניו בכוס, וחנווני בכיס". כלומר, הקונה מרוכז בכוס – ואילו מוכר היין בכיס, בצרור הכסף של הקונה.

גם בפרשתנו ניתן לראות פירוש של חז"ל למילה 'עין' לכאורה שלא על פי הפשט. בתורה נאמר: "וַיִּרְאֶהוּ הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה הִנָּע עֲמֵד בְּעֵינָיו לֹא פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר". המילים "עמד בעיניו" פירושן לכאורה "נשאר במראהו ללא שינוי", וכך מפרש רש"י: "בעיניו – במראהו ובשיעורו הראשון". ברם, חכמים דורשים את המילה "בעיניו" כאילו היא מתייחסת לכהן הרואה, ולא לנגע: "בעיניו, אין לי אלא בעיני עצמו. בעיני בנו, בעיני תלמידו, מנין?" (ספרא). אמנם, במדרשים אחרים ברור שהבינו חכמינו שהמילה "בעיניו" נוגעת לנגע עצמו: "עמד בעיניו – שאם העז והכהה, כהה והעז, כאילו לא כהה". כלומר, אם השתנה מראהו אך חזר למראיתו הראשונה – כאילו לא השתנה.

המילה "כוס" בתנ"ך משמעה גם עוף האסור באכילה: "וְאֵת הַכֹּס וְאֵת הַשֵּׁלֶךְ וְאֵת הַיִּנְשׁוּף (ויקרא יא, ז) וְאֵת הַתְּנִשְׁמָת (ויקרא יא, יח)".

א"ה: כאן הובאו בהמשך דברי מסכיל⁹ ושימושו בביטוי 'יתן בכוס עינו' בקשר לעוף. אין לנו כל עניין בזה, ולכן לא העתקתיים.

תוֹן לַחֲכָם וְיִחְכֶּם-עוֹד

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

www.ladaat.net/gilionot.php

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים

<https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ff>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושים לשוניים

בכתובת: maanelashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺

⁹ אין כאן טעות כתיב.